

14. hřebečenský montánní výšlap

PRŮVODCE



19. 7. 2025

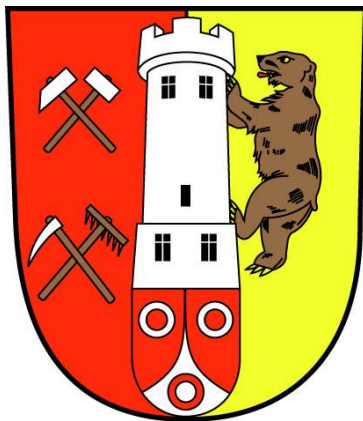
Dolování v okolí Perninku

V Perninku a jeho nejbližším okolí se v minulosti dobývaly tři typy rudních ložisek: rud stříbra, cínu a železa. Ve všech případech šlo jen o poměrně drobné rudní výskyty, které rozsahem těžby nedosáhly objemu okolních báňských revírů a hornické práce na nich skončily nejpozději počátkem 19. století. Později již zdejší doly nebyly znovu otevřeny (s výjimkou jepičí éry poválečné prospekce na uran na východním okraji Perninku – viz zastávku č. 7), a proto o nich existuje jen velmi málo dokladů.

Podobně jako v nedalekých Abertamech je podloží intravilánu Perninku budováno svory, které sem vybíhají z jáchymovské oblasti, ovšem již ve značně redukované míře. Směrem k severu svory přecházejí do méně metamorfovaných fylitů, při jejichž bázi se vyskytují četné polohy amfibolitů a místy i skarnů s výskyty železných rud (viz zastávku č. 6). Svorovou sérii protínají rudní žíly jáchymovského typu s obsahem rud stříbra, které byly dobývány v nevelkém rozsahu přímo ve středu obce (viz zastávku č. 8).

Mnohem větší význam než dolování na stříbro měla v Perninku těžba cínových rud. Ty jsou vázány především na polohy greisenů v žulách karlovarského (nejdecko-eibenstockého) plutonu západně od obce, kde pracoval největší důl Maria Himmelfahrt (Nanebevzetí Panny Marie – viz zastávku č. 2), jednak na greisenové žíly uložené v blatenském masivu na severovýchod od obce kolem tzv. Černého rybníka (mimo trasu letošního výšlapu).

Doly na cín kvetly už v roce písemně zmiňován jako největší rozmach spadá do Bystřice přímo ve městě drčení rudy; v oblasti dnešní pracovat stoupy na větrný která stávala poblíž radnice kousek od mostku přes sice nastává útlum těžby, v Perninku pracovalo 54 prohloubila úpadek hornictví, těžba úplně neustala závěru, v letech 1643–1646, 85 centnýřů čistého cínu v podstatě jen o paběrkování. Objem těžby v dobách hornické slávy Perninku o sto let dříve musel být nepochybně několikanásobný.



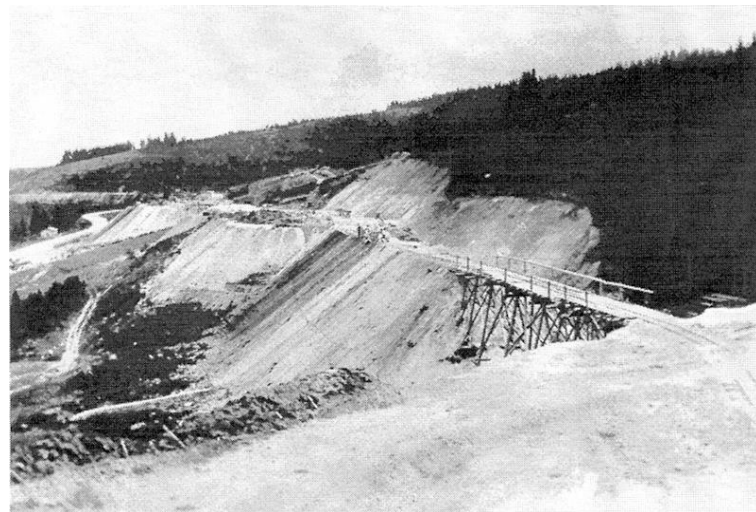
1532, kdy je Pernink poprvé horní městečko, jejich let 1546–1550, kdy v údolí údajně rachotilo 72 stoup na Andělské ulice měly dokonce pohon. Rudy se tavily v huti, v dnešní Meinlově ulici Bystřici. Už kolem roku 1580 ještě v roce 1622 nicméně šachet a štol. Třicetiletá válka ani v průběhu války však a například i v jejím samém se z perninských dolů získalo (necelých 5 tun). Šlo tedy

K lepšímu se cínové doly v Perninku opět nadechly ve druhé polovině 18. století, kdy kromě hlavního dolu Maria Himmelfahrt uváděného již k roku 1533, probíhaly práce i na mnoha dalších dolech. Ani tato druhá perioda však neměla dlouhého trvání. Ještě v roce 1802 sice poskytl kníže Schwarzenberg, tehdejší správce ostrovského panství, pod něj Pernink do roku 1849 patřil, dvěma zdejšími cínovým dolům 121 tolarů na udržení těžby, konec však byl neodvratný. Poslední důl přestal fungovat v roce 1816/1817.

Trasa letošního Hřebečenského montánního výšlapu vede ve své první polovině podél Krušnohorské naučné stezky, kterou vybudovala obec Pernink v roce 2016.

1. Perninský viadukt

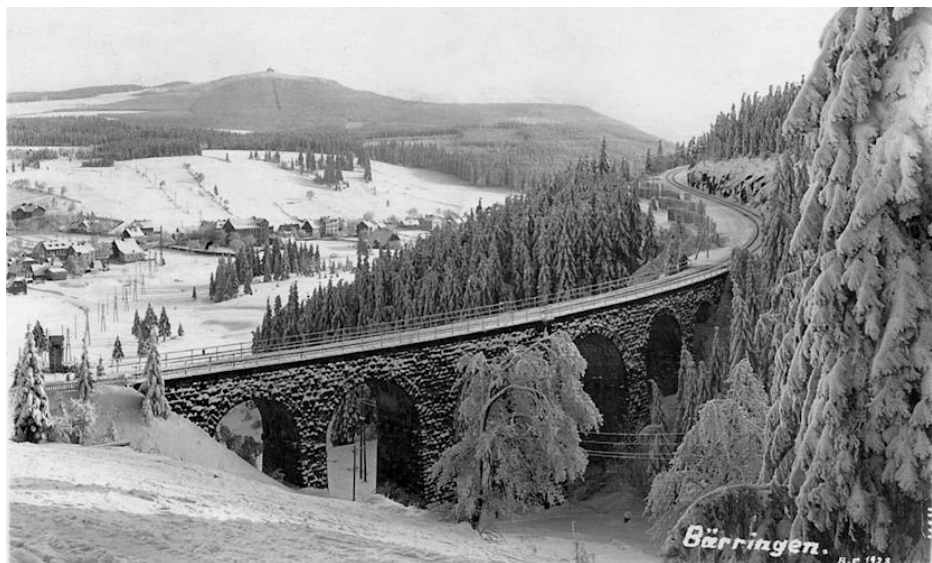
K prudkému rozvoji průmyslové výroby na Nejedku na přelomu 19. a 20. století podstatně přispěla stavba železniční trati, která v roce 1899 spojila Karlovy Vary se saským Johannegeorgenstadtem, a umožnila tak nejen rozmach osobní, ale především nákladní přepravy. Celá náročná stavba železniční trati z Nejdku až na státní hranici, měřící 27 km a překonávající výškový rozdíl 360 m, trvala pouhé dva roky. Nejdříve byl 28. listopadu 1898 otevřen pro nákladní dopravu úsek Nejdek – Horní Blatná a 15. května 1899 byl slavnostně otevřen i druhý úsek z Horní Blatné do Potůčků a dále do Saska. Železniční viadukt v Perninku představuje významnou technickou památku – impozantní kamennou stavbu tvořenou šesti oblouky s výškou až 20 metrů, dokládající vyspělost železničního stavitelství v českých zemích na konci 19. století. Jde o nejvýše položenou stavbu svého druhu v síti Českých drah (902 m n. m.), která do dnešní doby slouží svému účelu.



Stavba viaduktu



Viadukt kolem roku 1910



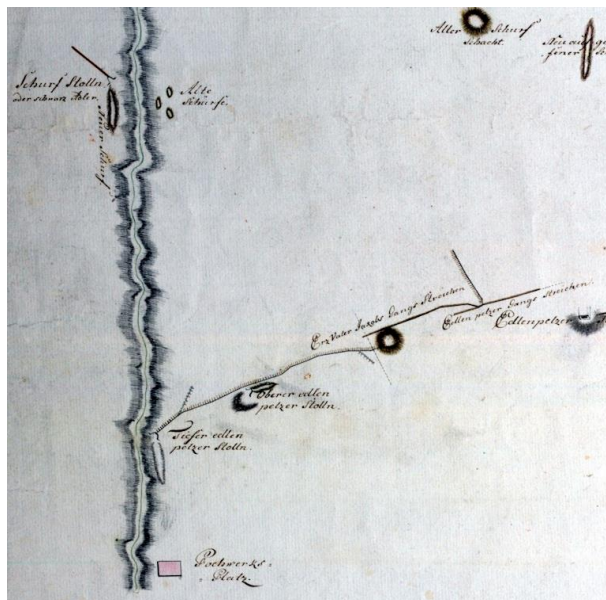
Viadukt v roce 1928

Ve svahu nad železničním viaduktem stával od prosince 1927 největší ze tří perninských skokanských můstků s 20 m vysokou věží. Dosahovalo se na něm skoků i přes 50 m dlouhých, což byla na tehdejší dobu mimořádná vzdálenost. Po dlouhou dobu byl považován za pozoruhodnost obce a vyrostlo na něm mnoho znamenitých skokanů včetně perninského rodáka Rudolfa Höhnla, pozdějšího pětinasobného

mistra Československa ve skoku na lyžích a nositele bronzové medaile z MS ve Falunu v roce 1974. Na velkém perninském můstku skákal naposledy ještě v roce 1982.



Závody na velkém perninském skokanském můstku v roce 1928



Na levém (severním) svahu průrvy nad viaduktem se nachází dnes již téměř nezřetelné ústí spodní štoly dolu Drahá kožešina (Tiefer Edelpelzer Stolln), šikmo ve svahu pak ústí horní štoly (Oberer Edelpelzer Stolln). Asi 160–180 m severozápadně od ústí spodní štoly byla zaražena cínová šachta Drahá kožešina. Těsně nad viaduktem stávala ještě koncem 18. století stoupa k drcení rudy.

Výřez z mapy důlních děl v okolí Perninku z roku 1803 zobrazující umístění spodní a horní štoly Drahá kožešina (Národní archiv, Praha)

2. Důl Nanebevzetí Panny Marie

Návrší západně od Perninku nad dnešní železniční tratí bylo již od 30. let 16. století centrem intenzivní těžby cínových rud. Rudy se tu dobývaly hlavně ze dvou strmých paralelních greisenových žil přibližně severojižního směru, nazývaných původně Horní a Spodní žíla (Oberer, resp. Unterer Zug). Celé návrší se nazývalo také Zwitterberg (zwitter = cínová ruda). Nejvýznamnějším cínovým dolem byl důl Nanebevzetí Panny Marie (Maria Himmelfahrt Zeche) pracující na Spodní žíle. Rudy se zde těžily až do počátku 19. století.

Výrazným pozůstatkem po dobývání je široký pruh až 10 m hlubokých povrchových dobývek, který začíná nedaleko někdejší sjezdovky Nad nádražím a táhne se téměř bez přerušení severojižním směrem na vzdálenost více než půl kilometru. Představuje tak jeden z nejdelších pinkových tahů v českém Krušnohoří. Zrudnělé partie byly starými horníky čistě vyrubány, v dochovaných bocích dobývek se vyskytují pouze hrubozrnné turmalinické žuly bez zrudnění. Vzácně však lze drobné krystalky kasiteritu nalézt na dně dobývek dodnes.



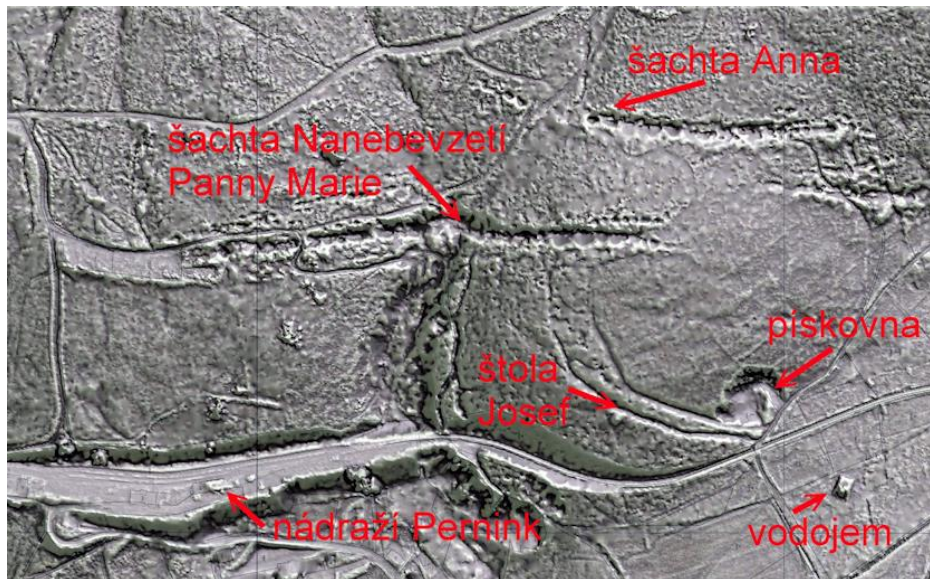
Povrchové dobývky na žíle Nanebevzetí Panny Marie neboli Spodní žíle (foto: Michal Urban)

Kromě strmých dobývek lze na několika místech pozorovat trychtýřovité prohlubně v místech, kde byly dříve vyhloubeny šachty. V západní části pinkového tahu to byly zejména šachty Quarzschacht a Finsterwalder Tagschacht, v centrální části pak Vodotěžná jáma (Kunstschacht) a těsně vedle ní hlavní těžní jáma celého revíru, která se stejně jako celé rudní pásmo jmenovala Nanebevzetí Panny Marie. K Vodotěžné jámě a hlavní těžní jámě vedla přes 250 m dlouhá dědičná (odvodňovací) štola Nanebevzetí Panny Marie, která ústila pod železniční tratí a umožňovala těžbu z hloubek přes 70 metrů. Kromě štoly

Nanebevzetí Panny Marie bylo ve svahu nad železniční tratí vyraženo ještě několik dalších mělkých štol. Ještě v roce 1767 patřilo k dolu pět stoup v údolí Bystřice, v roce 1785 už zbyly jen dvě.



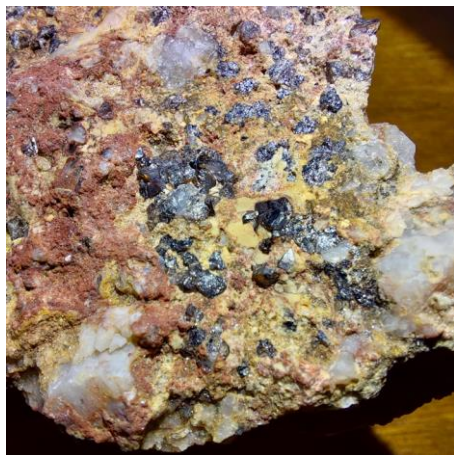
Hlavní důlní díla na návrší západně od železniční trati na mapě z roku 1803 (upraveno podle originálu uloženého v Národním archivu)



Stejně území na leteckém laserovém snímku znázorňujícím morfologii terénu – hlavní důlní díla jsou na něm stále dobře čitelná (podkladová data ČÚZK, vizualizace Ondřej Malina, upraveno)



Celý pás dobývek na žíle Nanebevzetí Panny Marie je z bezpečnostních důvodů obehán plotem (foto: Bedřich Lühne)



Cinová ruda kasiterit – krystalky na greisenu z dobývek na žíle Nanebevzetí Panny Marie (sběr a foto: Marek Nesrsta)

3. Důl Anna



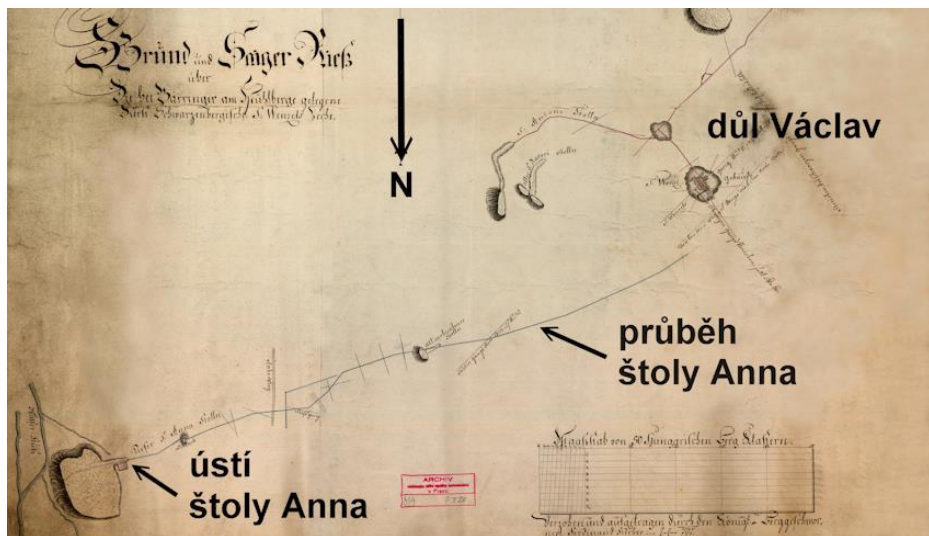
Pinka v místě šachty Anna (foto: Michal Urban)

Výrazná trychtýřovitá prohlubeň u lesní cesty je místem, kde ještě do přelomu 18. a 19. století pracovala šachta Anna, dobývající cinovou rudu z tzv. Horní žíly. Od šachty se táhne severním směrem téměř souvislá řada mělkých starých dobývek, dobře patrných zvláště v lese přibližně 100 m od zastávky. Méně zřetelný pruh dobývek lze sledovat i ve směru k jihu.

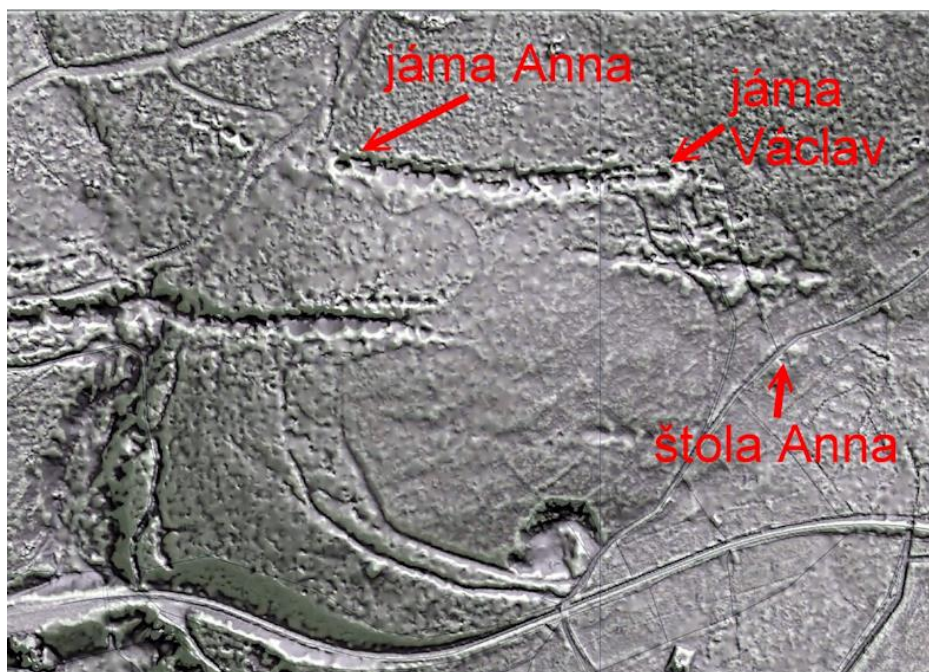
Podzemí dolu Anna, pojmenovaného podle perninské patronky, bylo odvodňováno stejnojmennou dědičnou štolou, která podle mapy z roku 1797 byla minimálně 300 m dlouhá. Zatímco ústí šachty leží v nadmořské výšce zhruba 960 metrů, ústí odvodňovací štolky se nachází zhruba o 45 metrů níž. Maximální hloubka těžby tedy nemohla o mnoho překračovat 50 metrů. Koncem 18. století pracovaly v prostoru mezi štolou a šachtou Anna ještě štolky Antonín a Xaver a jámy Václav a Klement.



Povrchové dobývky na Horní žile severně od šachty Anna (foto: Michal Urban)



Výřez z důlní mapy severní části perninského revíru z roku 1797, upraveno podle originálu uloženého v Národním archivu



Letecký laserový snímek terénu u šachty Anna (podkladová data ČÚZK, vizualizace Ondřej Malina, upraveno)



Pruh dobývek na Horní žile pokračuje směrem na sever až téměř k lesní kapličce nacházející se poblíž ústí štoly Anna (pohled z roku 1921, v pozadí Horní Blatná; viz též zastávku č. 5)

4. Štola Josef

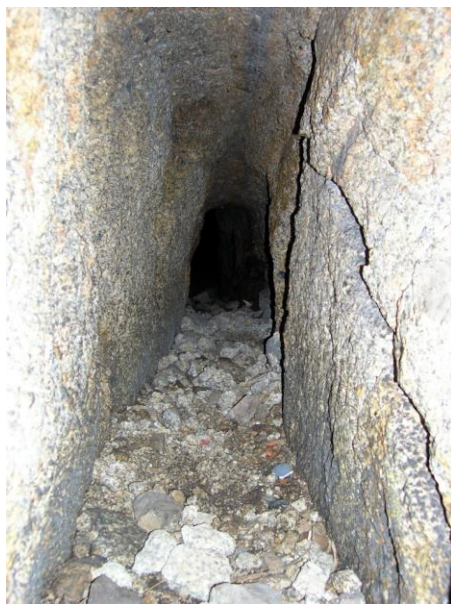
Kromě hlavní štoly Nanebevzetí Panny Marie bylo ve svahu nad železniční tratí Pernink – Horní Blatná, popřípadě i ve svahu nad cestou vedoucí ke kapličce Panny Marie vyraženo ještě několik dalších krátkých štol. Dobře patrné je však dosud jen ústí jedné z nich – štoly Josef, které se nachází v blízkosti úvozové cesty nad železniční tratí. Podle důlní mapy z roku 1803 byla tato štola zhruba 60 m dlouhá a směřovala k ZJZ ke greisenovému pásmu Nanebevzetí Panny Marie, kterého však nedosáhla (viz obr. na str. 7). Štola Josef je vyražena v pevných žulách nejdecko-eibenstockého masivu, a ve svém úvodním, dobře zachovalém úseku proto nevyžadovala žádné zajištění. V roce 1995 bylo ústí vyzděno z místního kamene a opatřeno kovovou mříží s průletovým otvorem pro netopýry, současný vzhled je výsledkem opravy z roku 2008. K dalším štolám v okolí patřily například velmi krátké, patrně jen průzkumné štoly Laurenci nebo Francisci.



Ústí štoly Josef (foto: Bedřich Lühne)



Detail ústí štoly (foto: mapy.cz / Jiří Kliner)



Vlevo: Místopředseda Spolku přátel dolu sv. Mauritius Norbert Weber nahlíží do štoly Josef, vpravo: úvodní metry štoly (obě foto: Michal Urban, 2008)

5. Perninský vodojem

Vzrůstající počet obyvatel Perninku vyvolal na počátku 20. století nutnost řešit otázku centrálního zásobování města pitnou vodou. Jako zdroj posloužila voda vytékající ze staré dědičné štoly Anny, jejíž ústí leželo poblíž lesní cesty nedaleko kapličky Panny Marie z 2. poloviny 19. století, nazývané v minulosti též Schlägel-Kapelle (něm. Schlägel = mlátek, hornické kladivo), popřípadě i z dalších štol zaražených do svahu nad štolou Anna.

Přípravné práce začaly v roce 1911, kdy v blízkosti lesní kapličky byla voda podchycena a svedena do svrchní nádrže pod cestou, označované jako Wasserschloss. Voda ze štol byla velmi chutná a čistá, takže ji nebylo nutné ani speciálně čistit. Ze svrchní nádrže byla voda vedena potrubím do většího vodojemu v blízkosti železniční tratě z Perninku do Horné Blatné. Místo bylo následně osázeno velkým počtem smrku. Odtud vedlo potrubí šikmo přes louku směrem k Nádražní ulici a zde bylo napojeno na městský vodovodní řad. Slavnostní vysvěcení nového městského vodovodu proběhlo 17. listopadu 1912.

Už na začátku roku 1913 bylo na centrální vodovod připojeno 168 domů. Přirozený tlak vody byl tak silný, že vodou mohly být zásobovány i nejvýše položené domy na protější straně údolí v Andělské ulici. V dolní části Perninku se však našli i zarputilí odpůrci novinky, kteří se i nadále spoléhali na vlastní studny nebo používali vodu z městské studny, která se nacházela na místě současné školy. Tato studna byla v provozu už od roku 1650 a byla napájena vodou tekoucí ze starých stříbrných štol. V současnosti je Pernink zásobován převážně vodou z Hřebečné.



Svrchní nádrž, původně označovaná jako Wasserschloss, prošla nedávno zdařilou opravou (foto: mapy.cz / Ole Erzgebirge)



Vlevo: Svrchní nádrž v roce 2008, vpravo: ústí ventilační šachty nad svrchní nádrží (obě foto: Michal Urban)



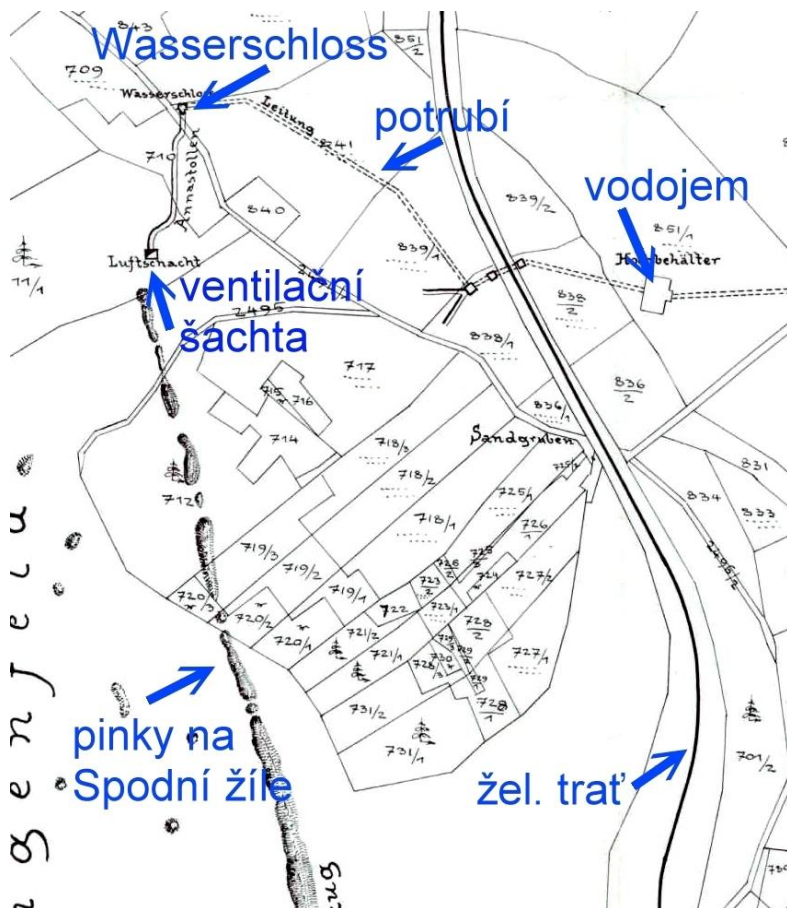
Lesní kaplička Panny Marie (foto: Michal Urban)



Slavnostní vysvěcení perninského vodovodu 17. listopadu 1912. Vybudovala jej teplická firma G. Rumpel, která se stejného úkolu zhostila úspěšně už v roce 1909 i v sousedních Abertamech



Hlavní vodojem je stále dobře zachovaný, vodu však již dnes Pernink čerpá odjinud (foto: Michal Urban)



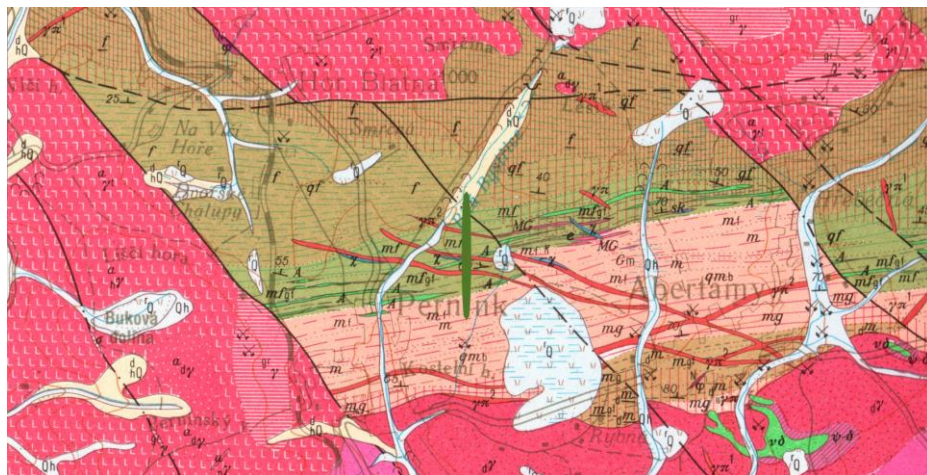
Dobová mapka okolí vodojemu, průběh piněk na Spodní žíle není zakreslen přesně

6. Důl Železná koruna

Třetím hlavním kovem, který byl v Perninku předmětem zájmu starých horníků, bylo železo. Železné rudy jsou tu vázány především na polohy metamorfovaných vulkanických hornin (amfibolitů) spodněpaleozoického stáří, které se vyskytují při severním okraji obce poblíž cesty na Bludnou. Jde o šedočerné až šedozelené, většinou jemnozrnné masivní nebo páskované horniny tvořené hlavně amfibolem a živcem (plagioklasem), někdy také zeleným epidotem nebo hnědočerveným granátem. Amfibolity se v podobě řady protažených čoček objevují při hranici mezi podložní svorovou a nadložní fylitovou sérií a lze je sledovat od Eliášského údolí severně od Jáchymova přes Vršek a návrší u vodárny nad Abertamy až po Pernink.

Podobně jako na dole Antonín severně od Jáchymova (viz Hřebečenský montánní výšlap 2015) jsou i v Perninku na polohy amfibolitů vázány výskyty železných rud – magnetitu a hematitu, které byly těženy

nejpozději od poloviny 18. století dolem Železná koruna. Magnetit, obvykle přeměněný na hematit, tu tvoří v amfibolitech nepravidelné impregnace nebo rudní čočky o mocnosti až cca 30 cm, jejichž průběh kopíruje břidličnatost okolních fylitů. Sporadickými dalšími rudními složkami byly tmavě hnědý sfalerit, chalkopyrit, pyrit a vzácně galenit. Amfibolitové polohy jsou navíc protínány severojižními křemennými žilami o mocnosti 2–6 m, v jejichž výplni se objevuje hematit, který byl rovněž předmětem těžby.



Geologická mapa okolí Perninku a Abertam – polohy amfibolitů jsou zakresleny zelenou barvou (zdroj Česká geologická služba). Umístění dolu Železná koruna je označeno zelenou elipsou.



Zabořené ústí štoly Železná koruna (foto: Michal Urban)

Důl Železná koruna byl otevřen štolou, jejíž dnes zabořené ústí se nachází nad levým břehem Bílé Bystřice. Ke štolě vede dodnes dochovaný, zčásti ve skále ražený vodní příkop, který sem přiváděl vodu z Bílé Bystřice pro pohon neznámého zařízení, snad stoupy. Štola byla ražena jižním směrem pravděpodobně po jedné z křemenných žil, byly na ni vyraženy minimálně dva světlíky, dodnes patrné podle drobných odvalů na louce (6b na mapce výšlapu). V místě jednoho z nich se v roce 2007 objevil trychtýřovitý propad o hloubce cca 3 m, který byl následně zasypan.



Vodní příkop vedoucí ke štolě Železná koruna (foto: Michal Urban)

Zhruba 250 m jz. od ústí štoly Železná koruna se nachází nezřetelné ústí další štoly, která vedla východním směrem a byla zmáhána ještě v 50. letech 19. století s cílem obnovit těžbu železných rud ve větší hloubce. Pokus se však zřejmě nesetkal s větším úspěchem.



Ústí štoly jihozápadně od štoly Železná koruna v roce 2008. V současnosti je už jen sotva viditelné, voda z něj však stále vytéká (foto: Michal Urban)



Světliky na štole Železná koruna na louce jižně od štoly (foto Michal Urban)

7. Uranové šurfy

Po druhé světové válce proběhly v Perninku stejně jako na mnohých jiných místech v okolí průzkumné práce na uran, které se soustředily do východního okolí Kostelní hory (v blízkosti hřbitova), kde v minulosti pracoval důl Dreikronenzeche. Byly zde vyraženy dva šurfy (šachtice) – jednak mělký, pouze 8 m hluboký šurf č. 66/1 a nedaleko severně od něj šurf č. 35/2, který byl rozfárán na dvou patrech v hloubce 54,5 a 103,8 metru, aniž však bylo nalezeno nějaké zrudnění. To byla zřejmě největší svislá hloubka, jaká kdy byla v Perninku při důlní činnosti dosažena. V místě se dosud dochovaly zřetelné, byť dnes již zarostlé odvaly hlušiny.



Okolí hlavního šurfu v Perninku na leteckém snímku z roku 1956 (zdroj: www.cuzk.cz, upravil Norbert Weber). V místě červené šipky je vidět stín patrně dřevěné těžní věže včetně šikmých vzpěr. U šachtice byla poměrně rozsáhlá halda. Na leteckém snímku z roku 1961 je již toto místo aplanováno.



V okolí Perninku probíhal i vrtný průzkum uranových rud, na snímku vrtná věž č. 62 s neznámou lokalizací, vrtem byla zastižena přechodná zóna mezi svorovou a fylitovou sérií.

8. Stříbrné doly v Perninku

Už od vzniku Perninku probíhala důlní činnost i přímo ve středu obce a na návrší nad ním směrem k Abertamům, zvaném kdysi Altenberg, kde se těžily stříbrné a další rudy ze žil protínajících okolní svory. K hlavním dílům patřila štola Wismut nedaleko kostela (patrně poblíž domu č. p. 101), která je doložena k roku 1550, avšak už v roce 1563 je uváděna jako opuštěná. Znamá je odtud rovněž štola sv. Jiří, zvaná též Šlikova nebo Hraběcí, zmiňovaná rovněž v roce 1563, jejíž ústí mělo ležet poblíž někdejšího domu č. p. 122 zhruba v místech autobusové zastávky Pernink – škola a která vedla směrem ke kostelu. Ještě v roce 1730 poskytlo ostrovské panství těžařům, kteří chtěli Šlikovu štolu obnovit, potřebné stavební dříví, jestli se však pokus uskutečnil, není známo. V roce 1773 vytryskla u domu č. p. 117, který stával mezi ústím štoly a kostelem, voda ze štoly a při zděni štítu domu č. p. 122 došlo někdy kolem přelomu 19. a 20. století k propadu, v němž se štola objevila. Propad pak byl zavezen 60 vozy kamení. Se Šlikovou štolou může souviset výtok rezavě zbarvené vody patrný ve vyzdínce levého břehu Bystřice naproti někdejší nové Meinlově továrně.

O charakteru stříbrnorodného ložiska v Perninku existuje jen minimum údajů. Patrně šlo podobně jako v Abertamech o pětíprvkovou formaci rud stříbra, kobaltu, niklu, vizmutu a arzenu, popřípadě o rudy olova a zinku se zvýšeným obsahem stříbra. Polymetalické rudy se dobývaly zřejmě i v Měděné štolě (Kupferstolln) za domem č. 218 u Bludenské ulice v severní části Perninku a v Altenberské štolě situované kdesi za domem 283 rovněž u Bludenské ulice. Směrem k Abertamům pak na Altenbergu pracoval stříbrný důl Dreikronenzeche, který byl zkoumán ještě koncem 18. století.



Kostel Nejsvětější Trojice s návrším Altenberg v pozadí – místo, kde v 16. století probíhala těžba stříbrných rud (foto: Michal Urban)



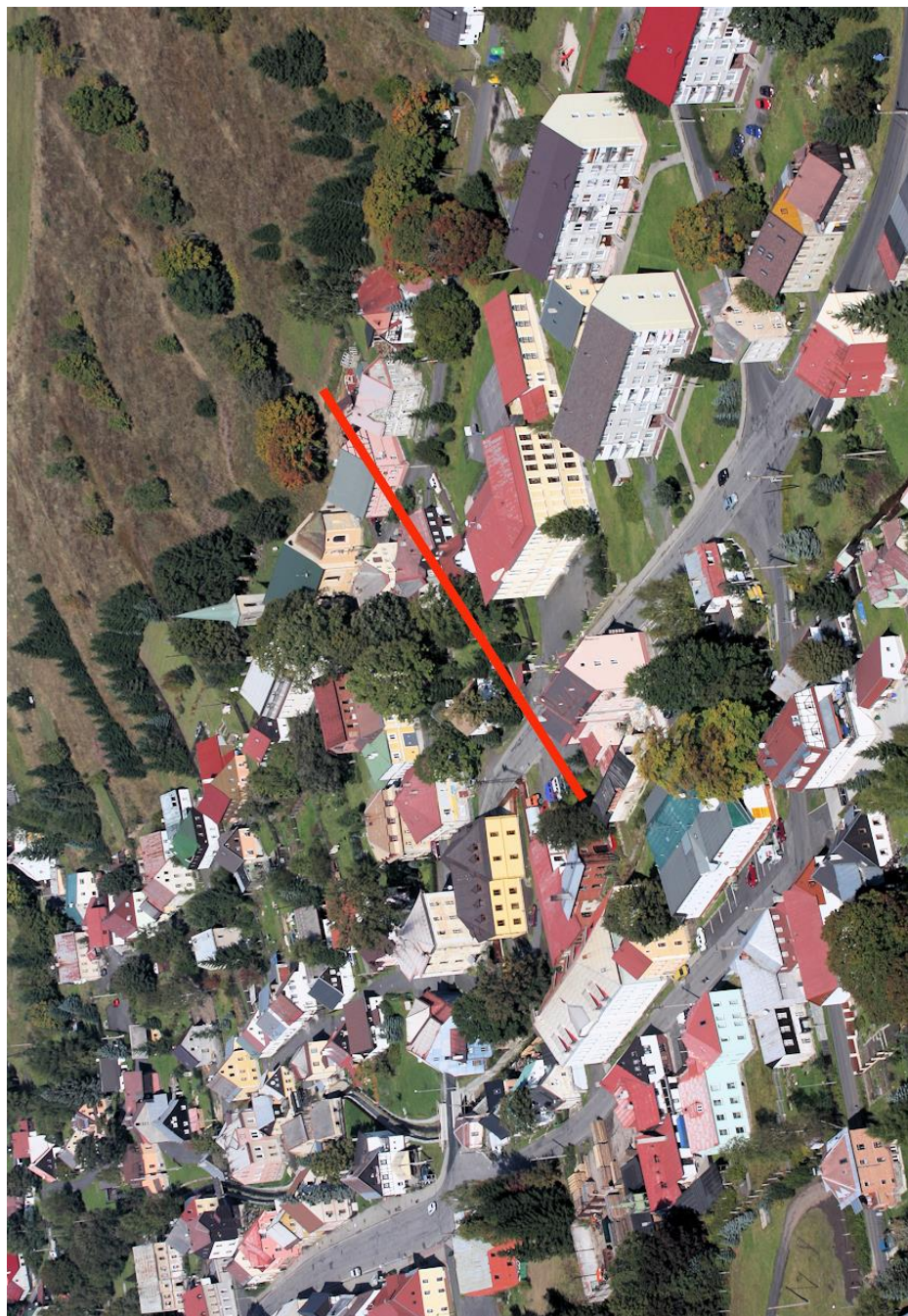
S některým ze stříbrných dolů může souviset také až 6 m hluboký propad, který se objevil v roce 2008 na svahu Kostelní hory nad kostelem (foto: Michal Urban)



Zabezpečený propad na Kostelní hoře (foto: archiv České geologické služby)

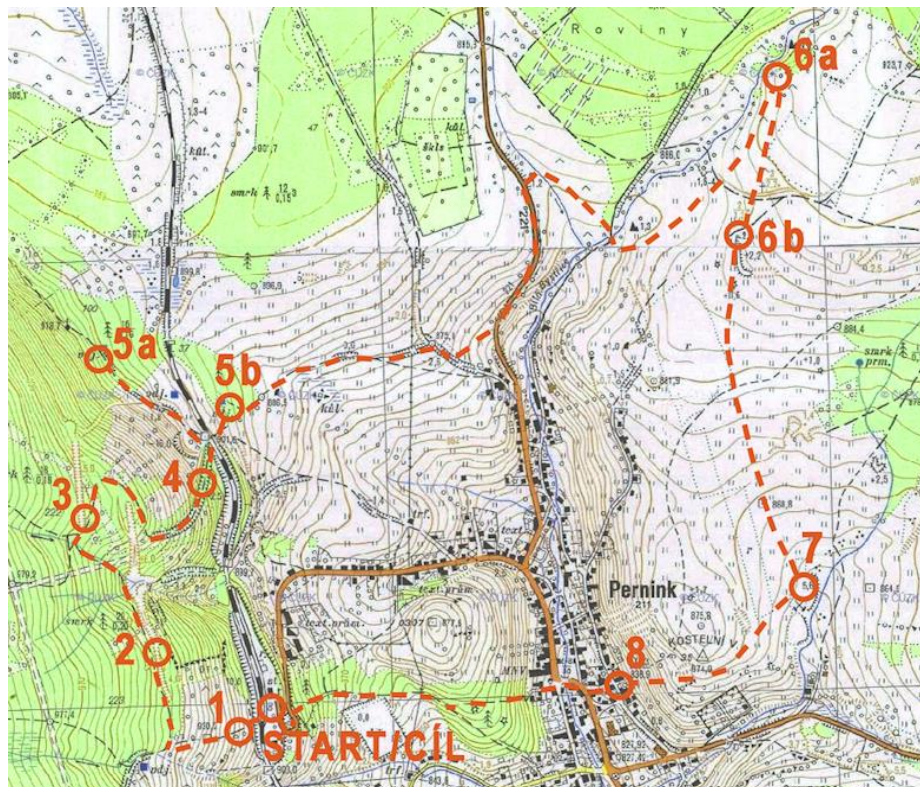


Místo pravděpodobného výtoku vody ze Šlikovy štoly do Bystřice (foto: Michal Urban)



Pravděpodobný průběh Šlíkovy štoly (podkladové foto: Jan Rendek)

Trasa výšlapu



Vydal: Spolek přátel dolu sv. Mauritius

Text: Michal Urban

Náklad: 75 ks

Hřebečná 2025